

עץ משפט נר מצוה

לו א מיי פ"ב מהלכות מגילה הלכה יג טור ש"ע ח"ט סי' תרלו סעיף ג:

לו ב ג מיי פ"א מהל' מעניות הלכה ז סמנ עשן ג טושי"ע ח"ט סי' תקנצ סעיף ב:

א ד מיי פ"ב מהלכות מעניות הלכה טו ח יח טושי"ע ח"ט סי' תקסה סעיף ח:

מקובל עריכת טעמים

תורה אור השלם

- ↑ ובג אנכי נבטתי מבט את הַגִּשָּׁם בעוד שלשיה הָדָשִׁים לְקַצֵּר וְהַמְטִירָהי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אֶמְטִיר חֲלָקָה אחת תִּמְטֵר וְחֲלָקָה אֲשֶׁר לֹא תִמְטֵר עֲלֶיהָ תִּקְשָׁ:
- ↑ עמוד ד ז

מקובל עריכת טעמים

מוסף רש"י

לא נצרכא. כמגילת מעיני. שהרי כבר נמנעין כמגילת אסתר שאסתר נצטרכא ומעני (מגילה ה). דיופניא. לשון יומי דיו שני, פלו לשון שנים (טובה) שני שנים (מגילה ו).

מקובל עריכת טעמים

רבינו חננאל

מוחרין בהספד ובתענית בו ביום שקורין בו, וליכא לאקומה לאה מחנני ב"ד ובט"ו, וקיימא לן אע"פ שאין קורין בן אסורין, דהניא בהדיא אריבס דחמיס פוריא אינון די לא למספד. בהון, ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את זה בזה ואת של זה בזה, ואפילו מי שאינו יומא ואינו קורא בו אסור. בתליסר ותרסיס גמי ליכא לאקומה, דהא יום נקנר יום טוריינוס אינון, וימיס בו ביום, ואע"פ שהוא יום לפני טוריינוס, מותר בהספד ובתענית, קשיא לר' יוחנן דאמר הלכתא כר' יוסי דאוסר לפניהם. ושניין, יום טוריינוס בטולי בטלוה כו', ושאר השמעות פשוטה היא. בתנא' אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי כו'. אין גוזרין תענית בראשי חודשים בתוכה ובפורים ואם התחילו כו'. כמה הויא בתחלה ר' אחא אמר ג' ר' יוסי אומר אחת. וקיימא לן כר' יוסי. (ואיסקנא אם התחילו כו'). ט' באב שחל להיות ערב שבת, פ"ה, הא דתנינן בסוף בכל מערבין ומשתתפין, ט' באב שחל להיות בערב שבת כו', קבלה ביידינו כי פסח של אותה שנה היה ביום חמישי, ומילוא תמוז דההיא שנתא וחל ראש חודש אב בחמישי, וחל ט' באב להיות בע"ש, וחיסרו

אב, ואולול חל להיות ע"ש, וראש השנה בשבת. דבר ברור הוא שיש לסנהדרין לקבוע חסירין זה אחר זה כפי המסורת שבידם, ובפרט שנו בענין עצרת, שניהן מלאין ה', חסרין (ו')[נז], והם ניסן ואייר (ז'). ור' עקיבא שגמע ביצה מגולגלת, מסוכן היה, משום שהיה חולה ואמרו לו הרופאים כי גמיעת ביצה מיד בלא מלח באחרית היום היא רפואתו, וכיון שראחו ר' יהודה נדמה לו דסבר המתענה בערב שבת אינו משלים (ז). ט' באב שחל להיות בערב שבת. כגון דאקלע פסח דההיא שנת בחמישי בשבת וחל ט' באב בערב שבת ולפי שהיה תמוז מלא וחיסרו (עוד לחדש) [נאב], וחל ראש השנה להיות בשבת. ירושלמי: אפי' יחיד שקבל על עצמו תענית מתענה ומשלים. ירושלמי: י"ח ברכות שבכל יום כנגד י"ח מזמורים שמראש תילים עד יענן, ולמה רגשו אינו מן המנין, דברכת המינים ביבנה תקנוה. ובנגד י"ח פעמים שכתבו בתורה אברהם יצחק ויעקב, גם ויקרא בהם שמי ושם אבותי בכלל. ובנגד י"ח צווים שכתבו בתורה בפרשת המשכן שני, וזאתא אהליאב עד סוף הספר. ז' ברכות של שבת, כנגד ז' קולות שכתוב בהבו לה' בני אלים, ובנגד ז' אזכרות שכתוב במזמור שיר ליום השבת.

תענית צבור, כנגד כ"ב צורת התורה בפרשת שלמה. ר' יודא אמר יחיד צבור צריך להזכיר ועל ה' עשנו כו', ואיסקנא איכן אמרה הלילי אמרה הכיילי אמרה שבת וכיומו. וקיימא לן שליח צבור אומר בין גואל לחופא חולי, יחיד בשומע תפלה, אחא אמר יחיד ט' באב צריך להזכיר מעין המאורע, והוא רחם ה' עלינו ועל ישראל עמך ועל ציון כבודך ועל העיר ירושלים עירך ועל ה' עשנו כו', עד ואני אחיה לה נאם ה' לחומת אש סביב ולכבוד אחיה בתוכה. וזיכין אומר, הכי [אמרן] ר' ירמיה כל דבר שהוא להבא אומרו בעבודה לשעבר אומרו בהודאה, כדתנן גותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבוא. כל הברכות כולן אחר חותמיהן ואינו אומר ברכת פסוק. כלומר אינו מוכיר פסוק לבדו וחותם [בן] ברכה. ואליין דאמרי צהלי ורוני יושבת ציון וחותם בברכה, אין בו משום ברכת פסוק. ר' זעירא צם תת"ק תענית ולא חשש למגלת תענית. ר' יעקב בר (אחא) מפקדי לספרייא (ז) אין אחת בן אנשי שאיל לבון אמרין ליה בכל מתנעין חוץ מבתורה וימים טובים וראשי חודשים וחולו של מועד וחזוכה ופורים. והלכתא אפילו יחיד שקיבל עליו תענית בערב שבת מתענה ומשלים. **הדרן ערך סדר תעניות**

יח:

הלכה מתענה ומשלים. פי' הא דקפסק הלכה מתענה ומשלים אר"ח קאי דלי אחזקה ואפורים אינו יכול להתענות דיום משתה ושמחה כתיב:

הדרן ערך סדר תעניות קמא

מתריעין עליהם מיד ומתענין

כמו כן. ואפילו

נראשונות שחומר האחרונות נוהגין צו ואס תאמר (ו) הא דמתריעין משמע דמתריעין ומתענין אמאי נריך לפרש כמתני' כסמוך לאותה העיר מתענה וממרת כיון דקסם מתריעות משמע תרוייהו יש לומר משום דצעי לאפלוגי ר' עקיבא נסיפא דקאמר מתריעות ולא מתענות: לא

בחדיסר וקתני מותר בהספד ובתענית לא בני ארבעה עשר וקא קרו ליה בתריסר ודקאמרת יום טרייניוס הוא יום טרייניוס גופיה בטולי בטלוהו הואיל ונהרגו בו ^א שמעיה ואחיה אחיו כי הא דרב נחמן גזר תעניתא בתריסר אמרו ליה רבנן יום טורייניוס הוא אמר להו יום טורייניוס וא גופיה בטולי בטלוהו הואיל ונהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני ניקנור אמר רב אשי השתא איהו גופיה בטלוהו משום יום ניקנור ניקום ונגזר מאי ניקנור ומאי טורייניוס דתניא ניקנור אחד מאפרכי יווניס היה ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים ואומר אימתי תפול בידי וארמסנה וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום קצצו בהונות דידי ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וידים שהיו מניפות על ירושלים תעשה בהם נקמה מאי ^ז טורייניוס אמרו כשבקש טורייניוס להרוג את לוליינוס ופפום אחיו כלודקיא אמר להם אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אליהכם ויציל אתכם מידי כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר אמרו לו חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורין היו וראויין היו ליעשות להם גם ונבוכדנצר מלך הגון היה וראוי ליעשות גם על ידו ואותו רשע הדיוש הוא ואינו ראוי ליעשות גם על ידו ואנו נתחייבנו (ב) כליה למקום ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש לו למקום והרבה רובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו אלא לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך אעפ"כ הרגן מיד אמרו לא וזו משם עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין: אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי כו' אין גוזרין תענית בראשי חדשים כו': וכמה הויא התחלה ^ט רב אחא אמר שלש רבי אסי אמר = אחת אמר ^י רב יהודה אמר רב זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן (שמעון בן) גמליאל אבל חכמים אומרים : מתענה ומשלים ^י דרש מר זוטרא משמיה

דרב הונא הלכה מתענה ומשלים:

הדרן ערך סדר תעניות ביצד

סדר תעניות ביצד פרק שני תענית

מוסרין נהספד ונפעניס. בני ט"ו (ט) קריאת מגילה דכרכין קודם זמנה כדמפרש התם(י) בי"א צי"ג צי"ג בי"ד צי"ד צי"ד ששכפרים מקדימין ליום הכניסה מותרין אותן ימים שקראוה קודם זמנה בהספד ותענית: **בני חמיסר**. דהיינו כרכים המוקפין חומה מימות יהושע

צן נון וקא קרי צארציסר כגון שהלך לכפר(י) וקרא עמטן דפרזו צן יומו נקרא פרוז כדאמרנין כמגילה (דף יט:). **מי שרי**. י"ד אפילו לבני ט"ו בהספד ותענית: **ואמר רבא לא נלרסה**. לכתוב כמגילת תענית לגזור ההספד ותענית לבני י"ד צי"ד ולבני ט"ו צט"ו דהא קרא כתיב צדיקא צדיקא להיות עושים את ימי הפורים(ט) האלה וגו': **אלא לאפור אס של זה צוס**. כגון בני ט"ו (דקרו) צי"ד ובני י"ד צט"ו: **בני ארציסר**. ניהו כפרים ועיירות: **וקא קרי צי"ג**. כגון שחל י"ד צג' צג' נשצת ומקדימין ליום הכניסה: **יום ניקנור הוא**. לקמן מפרש. ואסור בהספד ותענית: **אלא בני י"ד וקרו צי"ג**. שחל י"ד צרביעי נשצת והקדימו ליום הכניסה דהיינו י"ג: **טוריינוס**. כסמוך מפרשה: **חדיסר**. שחל להיות י"ד צאחד נשצת וכפרים מקדימין ליום הכניסה דהוו י"א ושמע מינה דלע"ג שהוא יוס שלפני טוריינוס שרי בהספד ותענית: **שמעיה ואחיה**. חסידים היו ולא פירש מי הם דלוחו שאכלו האריה עידו (ט) היה ולא שמעיה(ט): **איפרגי**. דוכוס: **לוליינוס ופפוס אחיו**. לדיקים גמורים היו: **כלודקא** היא לוד והיינו דאמרנין בכל דוכמא (צ צ צ דף י:.) (ט) הרוגי לוד אין כל צריה יכולה לעמוד כמחלצת בגן עדן. ויש אומרין שנהרגו על צמו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו היהודים הרגוה וגזרו גזרה על שזאניהן של ישראל ועמדו אלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוהו והרג המלך לאלו צלצד: **אס מעמו כו'**: **נחטיינוס הריגה**. על חטא חייבי מיתות בית דין: **דיופלין**. שני שרים. וכן מטרופולין של מלכיס(ט) לשון שרים: **בגזירין**. מקלות כמו גזירי עלים: (ט) **שגא**. תעניות שני וחמישי ושני:

וכמה הויא הפחלה. שאינו מפסיק לאחר מכלן: **רבי אחא ורבי יוסי** (י) אמוראי ניהו דלאו אורכא דנחלא לאשמעיה בגמרא כי האי גוונא: **זו דברי ר"מ**. ואדצרי ר"מ דמתני' קאי דקתני אין משלימין: **מפענה ומשלים**. עד חשיכה:

הדרן ערך סדר תעניות קמא

סדר פעניוס אלו. האמור צפ' ראשון (דף י.) כצתמילה יחידים מתענין (ט) סדר תעניות ואחר כך לצור הולכין ומתענין עד י"ג אס לא נענו: **צרביעה ראשונה**. אס עצר זמן רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכין כסדר הזה: **אצל נאחים ששנו**. שנשתנו ממנהגן תחת חטה ילא חוט תחת שעורה צאשה (ו) שלא היו חטים כשצולים או שינוי אחר מתריעין עליהן מיד אפילו נראשונות שכל חומר האחרונות נוהג בהן: **צין גשם לגשם**. צין רביעה ראשונה לשניה סימן צזורת היא: **ירדו לנאחים אצל לא לאלין**. מפרש בגמ"ט: **לזכרוס שיחין ומערוס**. (ט) צצצא צתרא מפרש מאי צור ומאי שיח ומאי מערה וכולן בית כניסות מי גשמים לשמיה: **שלא ירדו עליה גשמים דכתיב והמטירי על עיר אחס ועל עיר אחס לא אמטיר וגו'**. כגון שהמטיר צעיר זו וכצתימה לא המטיר דקללה היא: ה"ג

דלפניו אסור. לעולם בני אריבסר דקרו בתריסר. ולהכי מותרין דלא הוי יומא טבא. תיפוק ליה. דתריסר הוי יומא דמקמיה יום ניקנור, ולא ליהוי מותר בהספד ובתענית. דיופלי. שלוחים. בגזירין. קופין. וכן בת"ב שחל להיות בע"ש. אין משלימין וכמה הויא התחלה. דקאמר אם התחילו אין מפסיקין. רב אחא אמר שלש. שאם היו ג' תעניות קודם ר"ח ורביעי ברי"ח אין מפסיקין. זו דברי ר"ג. דאמר אם התחילו אין מפסיקין אבל אין משלימין.

הדרן ערך סדר תעניות

סדר תעניות האמור. כל אילו תעניות דאמרן לעיל דאין נגזרין לאלתר. ברביעה ראשונה. ולא ירדו גשמים. **אבל צמחים ששנו**. שנשתנה מראה שלהן, מתריעין עליהן מיד. קודם הרביעה.

שלפניו אסור. לעולם בני אריבסר דקרו בתריסר. ולהכי מותרין דלא הוי יומא טבא. תיפוק ליה. דתריסר הוי יומא דמקמיה יום ניקנור, ולא ליהוי מותר בהספד ובתענית. דיופלי. שלוחים. בגזירין. קופין. וכן בת"ב שחל להיות בע"ש. אין משלימין וכמה הויא התחלה. דקאמר אם התחילו אין מפסיקין. רב אחא אמר שלש. שאם היו ג' תעניות קודם ר"ח ורביעי ברי"ח אין מפסיקין. זו דברי ר"ג. דאמר אם התחילו אין מפסיקין אבל אין משלימין.

הדרן ערך סדר תעניות

סדר תעניות האמור. כל אילו תעניות דאמרן לעיל דאין נגזרין לאלתר. ברביעה ראשונה. ולא ירדו גשמים. **אבל צמחים ששנו**. שנשתנה מראה שלהן, מתריעין עליהן מיד. קודם הרביעה.

שלפניו אסור. לעולם בני אריבסר דקרו בתריסר. ולהכי מותרין דלא הוי יומא טבא. תיפוק ליה. דתריסר הוי יומא דמקמיה יום ניקנור, ולא ליהוי מותר בהספד ובתענית. דיופלי. שלוחים. בגזירין. קופין. וכן בת"ב שחל להיות בע"ש. אין משלימין וכמה הויא התחלה. דקאמר אם התחילו אין מפסיקין. רב אחא אמר שלש. שאם היו ג' תעניות קודם ר"ח ורביעי ברי"ח אין מפסיקין. זו דברי ר"ג. דאמר אם התחילו אין מפסיקין אבל אין משלימין.

הדרן ערך סדר תעניות

מסורת הש"ס

(א) מגילה ה: ג) (ב) מגילה ה: א) [נעזרין ערך הרג מפרש דשמעיה ואחיו הן המה הרוגי לוד הנכריס כפסחים ג. וי"ב י: ע"ש], (ד) נשמות פ"ח(ח, ט) גי' רי"ף רש"י ורש"ס ר' אחא סי' ר' יוסי כו' ועי' מ"מ מהל' תענית פ"א הלכה ז, (ו) נעזרין(ח, א) (ז) נשם מל': (ח) גי' הרי"ש האמוריס וכו"ה דרש"י שגרי"ף ובר"ן, (ט) מיד. כ"ה כמשה שנמשניות ובר"ף ורש"ס, (י) נמגילה ג, (ז) נעזיר. רש"ס(ז) [נאסאמר ט: אה שני הימים], (ט) נההדין פט: (ז) נשי מרהס"א(ח, ט) [נפסחים ג, ט] נמגילה ו, (ט) [נאמן יט: (ז) (ז"ל צב"ק ג:)]

מקובל עריכת טעמים

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואנו מתחיינו הריגה למקום אם אין אהה הרוגו כי יש לו למקום הרבה דוכין ואחות: (ב) רש"י ד"ה מומחין וכו' בני ט"ו דכרכין ובני י"ד דכרפריס ועיירות שקראו מגילה קודם זמנן כדמפרש התם מגילה נקראת צי"א צי"ג צי"ג צי"ד צט"ו לא פחות צי"ג צי"ד צג' צג' צג' צג' ואלא ברביין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין ב"טו כפרים ועיירות גדולות קורין ב"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: (א) ד"ה שלג סי' ז"ל אחר ד"ה ומה סי': (ד) רבי אחא ורבי יוסי אמוראי ניהו. ג"כ לפי הנירסא שלפנינו דגרס רבי אסי לא היה נריך לפסח דפשיטא דלמוראי ניהו: (ב) רש"י ד"ה סדר תעניות (א) שנמצאה יחידים מתענין ואחר כך לצור הולכין ומתענין עד י"ג תעניות אס לא נענו כל"ל ומינות סדר תעניות נמחק: (ו) ד"ה אצל סי' תחת שעורה צאשה או שינוי אחר סי' כל"ל ומינות שלא היו חטים כשצולים נמחק: (ו) תוב' ד"ה מתריעין סי' וא"ס כיון דהא דמתריעין משמע:

מקובל עריכת טעמים

הגהות הגר"א

[א] גמ' אחר לכו יוס טוריינוס (גופיה) מו"מ:

מקובל עריכת טעמים

רבינו גרשום

מוחרין בהספד ובתענית. באותו שמקדימין. לאסור את של זה בזה. (ו)[הקורין בט"ו אסור בי"ד בהספד ובתענית. יום ניקנור הוא. ואין מותרין בהספד ובתענית. אלא לאו בחדסי. וקתני מותרין אע"ג דהוי יומא דמקמי יום טוריינוס, ומי אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי

^[1] ממלך ועד חל ר"ה להיות בשבת הובא בתוס' עירובין דף מ"א ד"ה צלה נשם רביעי ע"ש היעב. צ) זה נכלל בתנ"ש למעלה ואולי ט"ם כאן. ג) בירושלמי לפנינו הרי אין אחת אחת משאל נכון אמרין לה וכו' וע"ש נמפרש